

Andromena Milinienė

Kas išrado raidę È?

Ar žinote, kad unikalią lietuvišką raidę Ę mūsų raidinyje atsirado prieš 364 metus? Pirmą kartą ji buvo pavartota 1653 m. Danieliaus Kleino sudarytoje lietuviškoje gramatikoje.

Pirmojoje lietuviškoje abėcėlėje, kurią 1547 m. parengė Martynas Mažvydas, raidės Ę nebuvo. Kaip nebuvo ir č, š, ž, ą, ę, į, ū, ū... Nosines raides ą, ę lietuviai vėliau perėmė iš lenkų, raides „su paukščiukais“ – č, š, ž – iš čekų. Jauniausia iš paminėtų lietuviškų raidžių su diakritiniais ženklais yra Ū – ją įdiegė žymiausias mūsų kalbos normintojas Jonas Jablonskis.

Būdamas 44 metų, Tilžės kunigas D. Kleinas lotyniškai parašė ir Karaliaučiuje išleido pirmąją lietuvių kalbos gramatiką – „Grammatica Litvanica“. Taip pat jis parengė vokišką jos santrauką bei sudarė ir pirmąjį lietuvių kalbos žodyną, tik jis nebuvo išspausdintas.

D. Kleinas gramatikos prakalboje mini pavyduolius, kurie netikėjo jo darbu ir teigė, jog „lietuviškos gramatikos su tikromis taisyklėmis nesą galima parašyti“, mat „ši kalba esanti sumaišyta ir netvarkinga“, „jos vartoseną nepastovi“, o „tarmės įvairios“.

D. Kleinas įtvirtino ir kitą raidę – W, kuria žymėjo garsą V. D. Kleino laikais ir vėliau Mažosios Lietuvos raštuose garsas V žymėtas tik raide W ir šios tradicijos laikytasi iki pat XX a.

Raidę V į lietuvių raidyną sugrąžino lietuvių kalbos tyrinėtojas Kazimieras Jaunius, kuris 1897 m. parengė ir išleido lietuvių kalbos gramatiką.